

Prvi Osječki dani bioetike

(Osijek, 7. i 8. studenoga 2017.)

U Osijeku su 7. i 8. studenog 2017. održani prvi Osječki dani bioetike na Fakultetu za odgojne i obrazovne znanosti. Prve Osječke dane bioetike organizirali su Centar za integrativnu bioetiku Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera, te njegova katedra za filozofiju i povijest u suradnji sa Znanstvenim centrom izvrsnosti za integrativnu bioetiku, Hrvatskim bioetičkim društvom. Ivica Kelam, predsjednik Organizacijskog odbora, u ime Organizacijskog odbora pozdravio je sve nazočne i istaknuo: „Osijek je sveučilišni grad i centar Slavonije i Baranje, središte poljoprivredne proizvodnje te regija koja se nalazi na razmeđu kultura i religija; u tom kontekstu predstavlja idealno mjesto za širenje bioetičke svijesti, posebno imajući u vidu već pokrenutu suradnju između pojedinih institucija u susjednim državama. Osječki dani bioetike bit će dodatni poticaj da se postojeća suradnja poveća i ojača. Želja nam je da Osječki dani bioetike postanu trajna manifestacija koja će se održavati svake godine na našem sveučilištu i fakultetu i upravo je to jedan od razloga zašto ističemo da su ovu prvi Osječki dani bioetike, no budite uvjereni – sigurno ne i posljednji.“ Dekan Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti Damir Matanović u svom govoru izrazio je snažnu potporu organiziranju Osječkih dana bioetike i daljnjem razvoju bioetičkih institucija u Osijeku i Slavoniji. Nakon dekana sudionicima se obratio Ante Čović, voditelj Znanstvenog centra izvrsnosti za integrativnu bioetiku, koji je jedan od pionira i svojevrsni *spiritus movens* bioetike u Hrvatskoj i jugoistočnoj Europi te najzaslužnija osoba u kreiranju i populariziranju koncepta integrativne bioetike. Čović je u svom govoru podsjetio na povijest bioetike u Hrvatskoj, koja je velikim dijelom vezana uz skupove održavane u Malom Lošinj, Rijeci i Zagrebu, pri čemu je duhovito primijetio da se “hrvatski bioetički brod opasno nagnu na zapad” i da Osječki dani bioetike sada pridonose postizanju željenog balansa. Vlado Guberac, rektor Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku, svečano je otvorio prve Osječke dane bioetike, istaknuvši tom prigodom važnost očuvanja hrvatskih polja od GMO usjeva, u čemu važnu ulogu ima razvoj i poticanje ekološke poljoprivrede. Na konferenciji je sudjelovalo tridesetak znanstvenika, novinara i aktivista iz Kanade,

Indije, Makedonije, Srbije, BiH i Hrvatske koji se bave raznim bioetičkim pitanjima. Budući da je Slavonija centar poljoprivredne proizvodnje u Hrvatskoj, tematski je naglasak prvih Osječkih dana bioetike bio na problematici okoliša, poljoprivrede, genetički modificiranih organizama i sporazuma CETA. Razlog za naglašavanje tih tema bila je činjenica da je Hrvatska treća zemlja članica Europske unije koja je ratificirala kontroverzni trgovinski sporazum između Kanade i EU-a, poznat kao CETA (Obuhvatni ekonomski i trgovinski sporazum), koji pod maskom “liberalizacije tržišta” prijeti nereguliranom poplavom GMO proizvoda i još jačim prodorom biotehnoških korporacija na hrvatsko tržište. No izlaganja na skupu nisu se ograničila samo na navedenu problematiku. Otvorio se i cijeli niz drugih pitanja, od onih općenitijih, o odnosu čovjeka prema prirodnom okolišu i o znanstveno-tehnološkoj i ekonomsko-političkoj paradigmi u kojoj se sve to zbiva, do onih konkretnijih, u kojima se zahtijeva i zacrtavanje smjernica za djelovanje na različitim društvenim razinama. Široki spektar pitanja naznačen je već u plenarnim izlaganjima koja su održali Hrvoje Jurić (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu), Keya Acharya (Forum okolišnih novinara u Indiji, Bangalore) i Michael George (Sveučilište sv. Tome, Fredericton, Kanada). Hrvoje Jurić održao je prvo plenarno izlaganje *Bioetika i javnost: obrazovanje, mediji, aktivizam*, u kojem je istaknuo važnost povezivanja, integriranja i reorijentiranja obrazovanja koje postaje nužno za cjelovitu zaštitu i unaprjeđenje života, pri čemu posebnu važnost treba staviti na zaštitu i unaprjeđenje javnih i zajedničkih dobara. Michael George izvrsno se nadovezao na Jurićeve ideje svojim izlaganjem *Konverzacija i kolaboracija: bioetika kao komunalni projekt*, u kojem ističe mogućnost integrativne bioetike u prepoznavanju i razvijanju sveobuhvatnog etosa života kao načina sudjelovanja u rješavanju suvremenih problema. Keya Acharya, predsjednica foruma okolišnih novinara Indije, u svom izlaganju *Poljoprivreda, genetičke modifikacije i etika: slučaj Indije* iznijela je indijska iskustva sa sjetvom genetički modificiranih usjeva u poljoprivredi, kontroverzama i otporu njihovom uvođenju, koji uključuje znanstvenike, novinare, aktiviste i obične građane, mahom poljoprivrednike. Nakon plenarnih izlaganja započeo je rad po sekcijama te je u prvoj sekciji Željko Kaluđerović u radu *GMO između teorije i prakse – situacija u Srbiji* opisao situaciju u Srbiji vezanu uz problematiku GMO-a. Gordan Masnjak objasnio je pozitivne i negativne posljedice globalizacijskih kretanja u radu *Globalizacija – konvergencija ili divergencija?* Ivica Kisić analizirao je moguće posljedice sporazuma CETA na razvoj ekološke poljoprivrede u radu *Ekološka poljoprivreda između CETA-e i lokalnog razvoja*. Prvu sekciju zaključila je Katica Knezović radom *Transparentnost pregovaranja i pravo suodlučivanja građana EU-a o CETA-i* u kojem je kritički progovorila o nedostatku transparentnosti i neinformiranju građana o sporazumu CETA. U nastavku se raspravljalo o mnoštvu tema. Mario Jašić, Orhan Jašić i Marjan Mendeš u izlaganju *Zakonska regulativa vezana za genetički modificirane organizme*

u Bosni i Hercegovini i Europskoj uniji opisali su pravnu situaciju oko GMO-a u BiH. Mile Marinčić i Berislav Čović su u svom radu *Filozofsko teološki pogled na međunarodne trgovinske sporazume* istaknuli važnost uključivanja filozofa, teologa i bioetičara u raspravu o međunarodnim trgovinskim sporazumima. Midhat Jašić, Drago Šubarić i Benjamin Muhamedbegović u radu *Moguće posljedice konzumacije hrane porijeklom iz GMO na poremećaj funkcije probave* upozoravaju na potencijalne zdravstvene probleme vezane uz konzumaciju hrane podrijetlom iz GMO-a. Valerije Vrčec u svom je izlaganju *Što zabrana glifozata znači za GM usjeve?* objasnio međuovisnost glifozata i GM usjeva i važnost zabrane korištenja glifozata u Europskoj uniji. Ivana Vinković Vrčec u svom radu *Nanotehnologija – novo lice medicine ili nova medicinska nemeza* osvrnula se na moguće etičke i zdravstvene probleme vezane uz upotrebu nanotehnologije. O galopirajućoj privatizaciji znanstvenih istraživanja s posebnim naglaskom na istraživanja u medicini govorila je Lidija Gajski u svom izlaganju pod naslovom *Privatizacija znanosti – prešućeni fenomen*. Nada Mladina istaknula je važnosti bioetičkog odgoja u radu *Bioetička edukacija i politika*. Goran Ivanišević izlagao je temu *Kodeks medicinske etike i prirodni ljekoviti činitelji*. Jelena Loborec, Saša Zavrtnik i Damir Žubčić istaknuli su potrebu uvođenja novog kolegija iz bioetike u izlaganju *Uloga bioetike u obrazovanju inženjera okoliša*. Bojan Stipešević analizirao je mogući utjecaj CETA-e na ekološku proizvodnju u radu *Što donosi CETA ekološkoj proizvodnji?* Josip Guć propitivao je odnos čovjeka prema neljudskim živim bićima u izlaganju *Samoostvarenje živih bića kao osnova za biocentrički moralni obzir*. O ljudskoj psihi govorio je Luka Janeš u izlaganju *Genetsko modificiranje psihe razmatrano znanstvenim očima integrativne bioetike*. Posljednje izlaganje prvog dana održao je Branko Čičić pod naslovom *Promena paradigme: od sertifikacije organske proizvodnje prema sertifikaciji konvencionalne proizvodnje*.

Drugi dan otvorio je Petar Bašić s izlaganjem *Povijesni pregled razvoja genetskog modificiranja organizama – biokemijske istine, internetske zablude i ekonomsko-tehnološka budućnost* u kojem je ponudio utopističko-pozitivističku viziju tehnologije genetičkog modificiranja. Stevan Radić radom *Prijetnje budućem kvantitativnom i kvalitativnom razvoju ekološke poljoprivrede* ukazao je na potrebu sustavnog nadzora u ekološkoj poljoprivredi. O situaciji oko GMO-a u Makedoniji govorio je Dejan Donev u svom izlaganju *Borba crnaca u tunelu - zabranjena proizvodnja i promet GMO-a u Makedoniji*. O opasnostima koje se kriju u trgovinskim sporazumima za javnost i opće dobro govorio je Ivica Kelam u izlaganju *Bioetika i međunarodni trgovinski ugovori*. Miljenko Turniški u izlaganju *Značaj građanskog aktivizma u Europi i Hrvatskoj u kontekstu međunarodnih trgovinskih ugovora* govorio je o važnosti odgoja za odgovornog i svjesnog građana. Danijela Periš govorila je o nutricionizmu u radu *Hranimo li se zdravo?* Posljednje izlaganje imala je Zora Maštrović s naslovom *Uklanjanje siromaštva pomoću ekološke poljoprivrede i GMO opasnost*.

U sklopu konferencije predstavljene su i dvije poster prezentacije: Tomislav Nedić je predstavio rad pod naslovom *Pravo životinje na život i zdravlje (tjelesnu cjelovitost) – bioetički pristup u kaznenopravnom okviru*, a Mira Perić Kraljik i Ana Popović održale su u sklopu Osječkih dana bioetike dramsko-glazbeno radionicu *Bioetika u budućnosti: pravilan ekološki odgoj od predškolske dobi pomoću dramsko-glazbene radionice* o kojoj su napravile poster prezentaciju.

Svojevrsni zaključak skupa bio je okrugli stol “O CETA-i i GMO-u u Hrvatskom saboru iz prve ruke”, na kojemu su sudjelovali Domagoj Hajduković (SDP), Branimir Bunjac (Živi zid), Marin Škibola (nezavisni zastupnik) i Miroslav Šimić (MOST). Na provokativna pitanja moderatora i publike zastupnici su spremno odgovarali, pri čemu se mogao steći dojam da su u vezi s GMO-om svi jednodušno protiv, a u vezi sa sporazumom CETA-e – podijeljenih mišljenja. Kako god bilo, publika je imala priliku čuti kako razmišljaju i što planiraju saborski zastupnici te ih podsjetiti na to da njihova dužnost nije ograničena samo na jedan saborski mandat jer se bave pitanjima koja određuju sudbinu čitave socijalno-političke i biotičke zajednice. Imajući u vidu da je na prvim Osječkim danima bioetike s izlaganjima sudjelovalo tridesetak znanstvenika različitih profila iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Indije, Kanade, Makedonije i Srbije, te da je skup pratilo i u diskusijama sudjelovalo barem dvostruko više ljudi (među kojima treba istaknuti studente osječkog Fakulteta za odgojne i obrazovne znanosti i zagrebačkog Filozofskog fakulteta), može se zaključiti da je skup ispunio očekivanja te da je sasvim opravdan optimizam organizatora u pogledu budućih Osječkih dana bioetike i razvoja bioetičke rasprave i institucionalizacije u Osijeku i Slavoniji. Predsjednik organizacijskog odbora prvih Osječkih dana bioetike Ivica Kelam nakon uspješnog organiziranja prvih Osječkih dana bioetike najavio je održavanje drugih Osječkih dana bioetike za studeni 2018. s nadom da će ova manifestacija postati tradicionalno okupljalište za razmjenu bioetičkih ideja i inicijativa.

Ivica Kelam